

Dámy a pánové,
přátelé, lidé dobří.

Vrátili jsme se od studánek, pramenů a potůčků v lese. Bylo to hezké, ano, moc hezké, a jsme vděční těm, kdo pomohli studánky obnovit a pak připravit tuto slavnost. Byl jsem pozván, abych na závěr řekl něco o studánkách. Jenže to je téma, o kterém se dá napsat třídílná kniha, a já mám asi půlhodinu času. Inspiroval jsem se místem, odkud jsme přišli. Stojí tam také rozcestník. Postavím pro vás tedy rozcestník, který vám ukáže, kam všude se mohou vydat vaše myšlenky, budete-li chtít o těch zmíněných třech pojmech přemýšlet.

Studánka, vždycky svou povahou krásná, patří ke skutečným symbolům. Symboly musí být transkulturální. Jinak jsou nějak vymezené, a proto jen dílčí, třeba zemské, národní apod. Studánku znají lidé na celém světě, mají s ní stejné zkušenosti, má pro ně týž význam a je používána k obdobným metaforám, tj. příměrům. Studánka je útěchou, až i záchranou žíznících. Všichni to víme, čteme dramatické příběhy cestovatelů a uprchlíků. Známe to odmalička z pohádek. Právě v nich se dobře zračí jejich symbolika. Tam se dozvídáme o zázračných studánkách živé a mrtvé vody, léčivých pramenech, o studánkách skrývajících onen důležitý prsten, který jediný může probudit spící princeznu, navrátit úsměv na její rty, jimiž políbí toho, kdo ho přinese, ať už prince či hloupého Honzu, a kdo pak s její rukou dostane půl království. A to všechno se stane proto, že si poradil s žábou sedící na prameni nebo babou, která kalila ve studánce vodu.

To zdaleka není vše. Napití a omytí ve studánce je obrozením, znovuzrozením. Křest se nejlépe vysvětluje dospělým katechumenům poukazem na pocit, který zažili, když se žízniví, upocení a zaprášení konečně vykoupou, umyjí a pořádně napijí. Pak si mohou oddechnout a odpočinout. Já si to pamatuji ze žní, kdy se dělala povřísla, vázaly snopy, stavěly mandele a mlátilo v mlátičkách stojících uprostřed dvora. Nemysleme si, že křest je čistě a výhradně křesťanská záležitost. Do lázně zaručující nezranitelnost, a tedy nesmrtelnost, byl ponořen bájný hrdina Achilles. Jen na jediném místě, na jedné patě byl zranitelný, protože ho za ni držela jeho matka, bohyně Thetis, aby v koupeli neutonul. Podobný osud měl i Siegfried z germánských Nibelungů, kterému, když se koupal v krvi usmrčeného draka, spadl mezi lopatky nepatrný lipový lístek, pod který se krev

nedostala. Když pak závodil se svým největším protivníkem a byl první u cíle, kterým byla studánka, poklekl, aby se napil. Tam ho zabil poražený nepřítel ranou oštěpem mezi lopatky.

U významných studánek stávala stráž, protože u nich žili poustevníci, kteří vodu bezpodmínečně potřebovali ke svému životu. Jen tak mimochodem připomenu, že v poušti je život jen v oázách, kterým v moři, což je rovněž poušť, odpovídají zelené ostrovy.

U studánek došlo také k mnoha tragédiím a událostem takřka dějinného nebo náboženského charakteru. V hladině studánky se např. sám v sobě zhlédl nešťastný sličný Narcis, po němž byla nazvána těžká psychická porucha narcismus. Známé je Kristovo setkání se samařskou ženou u studnice Jakubovy.

Každá studánka musí mít svůj pramen. Pramen je další silný symbol. Je spjat s pojmem *počátek*. Říkáme přece běžně: *všechno to pramení...*, *vyvěrá z toho, že...* Je zajímavé, že moderní historikové pracují s pojmem *les lieux de memoir*, zřídla (prameny) paměti. Jsou to taková všeobecně známá místa, od kterých je možno odvinout výklad celé historické epochy. Protože tento pojem použili jako první Francouzi, uvedu nejdřív jejich příklady. Pro dobu Velké revoluce použili pařížskou Bastillu, pro 1. světovou válku pevnost Verdun apod. U nás bychom pro 2. světovou válku mohli označit za takové místo Lidice, pro svět jsou to Osvětim a Hirošima. Pro dobu závěru našeho národního obrození to může být Národní divadlo, pro jiné doby Velehrad, Klášter Na Františku, Tábor, Staroměstské náměstí, Zborov a co já vím.

Jak studánky, tak prameny či zřídla jsou vždy znovu místem setkávání. K nim směřují pouti. U národních poutí nejvíce vystupuje moment různorodosti poutníků, kteří se pomalu neshodnou v ničem, ale v důvodu dané pouti jsou zajedno. U studánek docházelo i k tajným schůzkám lidí ohrožených, jako tomu bylo u česko-bratrské studánky zde. Ale u studánek se setkávali tajně i milenci, kterým bylo ve sňatku bráněno. U studní se taky klábosilo, chodila tam nejednou celá vesnice a studna byla jakousi redakcí rozhlasu. Tehdejší báby si ve výběru ani v podání s dnešními médii nezažaly. U studánek setkávala se i zvířata, neboť sem chodí pít srnky i jelen a jsou opatrní, protože sem přichází i vlk, liška a zákeřný člověk.

Prameny jsou i jinak, daleko rozsáhleji, spojující. Jsou totiž důležitým bodem věčného koloběhu vody v přírodě, od kterého tento koloběh počítáme. Jsou jeho počátkem i koncem. Všechno má svůj rub. Potůčky, které v nich pramení, jsou zároveň všeho možného rozdělení. Mají vždy dva břehy. I malé dítě, které je jedním krokem překročí jako ty, u nichž jsme stáli, přejde na druhý břeh. Vodní toky jsou hranicí, často jsou hranicí států. Jsou o ně vedeny války. Jsou přes ně stavěny a zase ničeny mosty. Ale hlavně existuje onen dvojznačný druhý břeh, z něhož se nikdo nevrátí. Jenže nebylo by správné v tak šťastný a krásný den uvažovat o smrti. Vždyť právě do běhuté, z mrazu vysvobozené vody byla vynášena a uvržena smrt ze vsi. Bylo to v téže době, kdy se otvíraly, tj. čistily studánky. Nedám se teď strhnout k ekologickému vytržení, zvláště proto, že už šedesát let znám Exupéryho odpověď prodáváči prášku proti žízni, kterým lze ušetřit mnoho času denně, co by s tím časem udělal. Odpověď zněla: *Zcela zvolna bych šel ke studánce, abych se napil.*

Studánky – studny, jsou vedle ohně – krbu symbolem domova. Není náhodou, že nejcitovější skladbou z domova vyhnaného Bohuslava Martinů je *Otvírání studánek* napsanou na text básně Miloslava Bureše. Ocituji na závěr pár veršů:

*Vždyť každá studánka v lese
na hladině nebe nese.
Kdyby jich nebylo, o zem by se rozbilo....*

a dále:

*Nejedna studánka malá
se o pramínek bála,
aby neupadl do bláta a do kamení,
tak jako člověk do soužení.*

Ty verše jsou pro každého z nás osudově důležité. Co se s námi stane a dnes i děje, když se rozbijí nebesa a my ztratíme víru? A kde pocítíme onen pád do soužení? Jedině v srdci. Srdce je tou studánkou v nás, kterou máme čistit, hloubit, o kterou máme pečovat. Přeji vám čisté srdce, které bude centrem domova, ke kterému budou lidé přicházet o radu a útěchu. Přeji vám čisté pokojné srdce, ve kterém se zračí nebesa. Přeji vám, abyste byli šťastně živi. Dá to práci, ale stojí to za to.